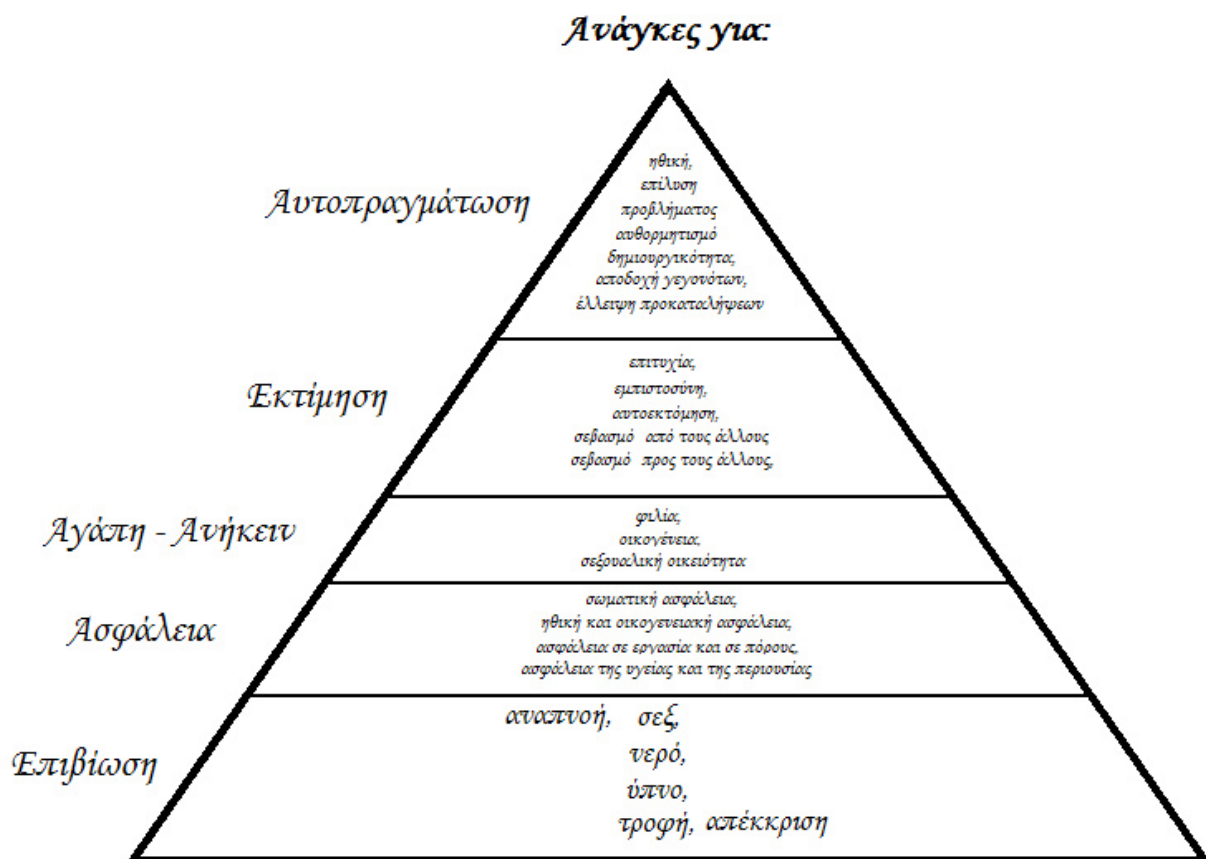

Πυραμίδα των αναγκών, του Maslow (1943):

Οι ανθρώπινες ανάγκες διαχωρίζονται σε 5 επίπεδα (από ΚΑΤΩ προς τα ΠΑΝΩ)

5. **Αυτοπραγμάτωσης** (να νιώθει πλήρης, πραγματοποιμένο κι ευτυχισμένο)
4. **Αυτοεκτίμησης** (προβολή της ατομικότητάς του, των δικών του αξιών και αρχών και την αυτονομία του)
3. Κοινωνικής **Αποδοχής** (κοινωνικές μας σχέσεις με τους άλλους, φίλους, αποδεκτοί)
2. **Ασφάλειας** (στέγη, υγεία και προστασία γενικότερα).
1. **Φυσιολογικές / Βασικές Ανάγκες** (φαγητό, νερό, αέρας, σεξ).

ΤΥΠΟΙ ΓΟΝΕΪΚΟΤΗΤΑΣ/ΗΓΕΣΙΑΣ:

- **Δημοκρατικοί, αυθεντικοί γονείς (authoritative):** οι γονείς είναι σταθεροί, θερμοί, δίκαιοι και ανταποκρίνονται στα παιδιά τους, παρέχουν στα παιδιά τους στήριξη και υποστήριξη στις αναζητήσεις και την επιδίωξη των ενδιαφερόντων τους.
- **Αυταρχικοί γονείς (authoritarian):** δεν είναι ούτε θερμοί ούτε ανταποκρίνονται στα παιδιά τους. Είναι πολύ αυστηροί, περιμένουν από το παιδί να υπακούσει και εξασκούν δύναμη στο παιδί όταν αυτό δεν συμπεριφέρεται με τον επιθυμητό τρόπο.
- **Επιτρεπτικοί – χαλαροί γονείς (permissive):** ανταποκρίνονται σε μέτριο βαθμό στα παιδιά τους, είναι πολύ χαλαροί στις απαιτήσεις τους και ανέχονται την ανεπιθύμητη συμπεριφορά
(Diana Baumrind, 1971,1978,1989)

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΩΝ ΤΥΠΩΝ ΓΟΝΕΪΚΟΤΗΤΑΣ, ΗΓΕΣΙΑΣ:

- **ΑΠΟΛΥΤΑΡΧΙΚΗ ΟΜΑΔΑ:** Η αποδοτικότητα της απολυταρχικής και της δημοκρατικής ομάδας ήταν παρεμφερής, αλλά τα παιδιά της απολυταρχικής ομάδας ήταν ανικανοποίητα και κάποια από αυτά έγιναν επιθετικά (το ένα απέναντι στο άλλο) παρά απέναντι στον αρχηγό και μνησικάκα, ενώ άλλα τα διέκρινε μια γενικότερη απάθεια.
- Στη **ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ** ομάδα παρατηρήθηκε συνεργασία μεταξύ των παιδιών και τα ίδια διασκέδαζαν μέσα στην ομάδα και ήταν ευχαριστημένα.
- Η ομάδα του τύπου «κάντε ό,τι θέλετε» δεν ήταν ούτε παραγωγική ούτε ιδιαίτερα ικανοποιημένη.

(Ένας αρχηγός είναι δυνατόν να εκπαιδευτεί ώστε να υιοθετήσει ένα συγκεκριμένο τρόπο προσέγγισης, δηλ. διευθυντές κλπ μπορούν να βοηθηθούν μέσω της εκπαίδευσης ώστε να υιοθετήσουν συμπεριφορά η οποία να ταιριάζει με τις προσδοκίες των μελών και με τα ήθη μιας ευρύτερης κοινωνίας.)

ΤΟ ΦΑΝΤΑΣΤΙΚΟ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ ΠΑΙΔΙ:

■ Το φανταστικό παιδί:

Με τη σύλληψη ενός παιδιού, οι γονείς αρχίζουν να κάνουν διάφορα σχέδια. Αυτά τα σχέδια είναι λίγο-πολύ **συνειδητά** αλλά δίνουν στο παιδί μια **φαντασιακή** θέση.

Δηλαδή στη θέση του πραγματικού παιδιού μπαίνει ένα «ονειρικό παιδί» ένα παιδί όπως το ονειρευόμαστε, που **αποστολή του είναι η πραγματοποίηση των χαμένων ονείρων των γονιών του.**

■ Το πραγματικό παιδί

Με τη γέννηση, όμως του παιδιού η φαντασιακή κατασκευή του «ονειρικού παιδιού» συγκρούεται με το πραγματικό παιδί. Σχεδόν κάθε γονιός στο μέγαλωμα του παιδιού του, πολλές φορές απογοητεύεται. Το θαυμάσιο-ονειρικό παιδί που έπρεπε να καλύψει τις επιθυμίες και ελλείψεις των γονιών ή που έπρεπε να είναι αυτό που οι ίδιοι θα ήθελαν να είναι, ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ!

Στην περίπτωση που το παιδί είναι παιδί με αναπηρία ή νοητική καθυστέρηση:

Η φαντασιακή κατασκευή του «ονειρικού» παιδιού **συγκρούεται με πολύ βίαιο** τρόπο με το πραγματικό παιδί (Μπιτζαράκης, 1983).

Χρειάζεται, λοιπόν, **να γίνει η «εργασία του πένθους»** του φαντασιακού παιδιού μ' ένα πιο έντονο τρόπο απ' ό,τι στην περίπτωση της γέννησης ενός παιδιού χωρίς δυσκολίες.

Το θαυμάσιο «ονειρικό» παιδί αντιπαρατίθεται με τη δυσαρέσκεια, την ατέλεια, το ελάττωμα και τη στέρηση.

Πρόκειται για μια **συμβολική θανάτωση**, στο μέτρο που το παιδί βιώθηκε σαν ένα κακό αντικείμενο, εξ' αιτίας της αποτυχίας που παριστάνει για το φαντασιακό επίπεδο.

Από δω και πέρα κάθε γονιός θα ζήσει με το δικό του τρόπο ένα πραγματικό δράμα, βίαιες συναισθηματικές συγκρούσεις που σπάνια ομολογούνται. Και είναι αυτή η κατάσταση που καθορίζει τη συμπεριφορά των γονιών απέναντι στο παιδί με δυσκολίες και προβλήματα. Ενώ το παιδί γυρεύει την αποδοχή του απ' αυτούς και από το κοινωνικό του περιβάλλον όπως είναι, δίχως όρους, η επικρατούσα κοινωνική αντίληψη και η ψυχική και συναισθηματική φόρτιση του γονιού λειτουργεί αντίθετα, συχνά ανταγωνιστικά απέναντι στην απαίτηση της αποδοχής (Μπιτζαράκης, 1983).

- Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι: Υπάρχει ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ανάμεσα στις ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ που τις καθορίζουν οι ΑΛΛΟΙ και τις ΑΝΑΓΚΕΣ που τις καθορίζουν τα ΙΔΙΑ ΤΑ ΑΤΟΜΑ (Μπαϊρακτάρης Κ.).

ΟΙ ΣΥΝΗΘΙΣΜΕΝΕΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΓΟΝΙΩΝ

Οι γονείς παιδιών με νοητική καθυστέρηση/αναπηρία είναι και αυτοί μέλη της κοινωνίας και η ιδεολογία και τα συναισθήματα που κυριαρχούν στην κοινωνία, όπως διαπερνούν τον καθένα μας, και υπάρχουν έτοιμα για δράση στο καθένα μας, έτσι **διαπερνούν και τους ίδιους** (Μπιτζαράκης, 1983). Η ταλάντευση ανάμεσα στην **απόρριψη** και την **υπερπροστασία** είναι η κλασική στάση των περισσότερων γονιών (κυρίως των μητέρων). Η διαφοροποίηση παιδιού-μητέρας είναι τόσο πιο δύσκολη, όσο η εξάρτηση του παιδιού για την ικανοποίηση των *αναγκών του είναι πιο μεγάλη*. Μπροστά στη μεγάλη εξάρτηση του παιδιού για την ικανοποίηση των αναγκών του, η μητέρα ενδέχεται να συγχέει αυτές τις φροντίδες με το δόσιμο της αγάπης της. Το προοδευτικό «γλίστρημα» από τον κόσμο της ανάγκης, στον κόσμο της επιθυμίας γίνεται **δύσκολο** (Μπιτζαράκης, 1983).

Η συνειδητοποίηση- αποδοχή της κατάστασης του παιδιού με τις δυσκολίες και τα χαρακτηριστικά του, θα πρέπει να γίνει όσο το δυνατό νωρίτερα.

Υπάρχουν κάποιοι ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ που **συμβάλλουν ή όχι στη δυνατότητα συνειδητοποίησης- αποδοχής της κατάστασης του παιδιού** και καθορίζουν και τη στάση της μητέρας σε ότι αφορά την αγωγή του παιδιού, τον ίδιο τον εαυτό και τις σχέσεις με την κοινωνία γενικότερα (Μπιτζαράκης, 1983). Η αποδοχή είναι κάτι πολύ σχετικό. Δεν έρχεται μόνη της στο γονιό και ιδιαίτερα στη μητέρα, αλλά καθορίζεται από την αλληλεξάρτηση και την αλληλεπίδραση των παραγόντων αυτών. Είναι λοιπόν **η διαλεχτική σχέση** ανάμεσα στους παράγοντες που θα καθορίσει σε τελευταία ανάλυση και θα οδηγήσει ή όχι το γονιό σε συνειδητοποίηση/ αποδοχή (Μπιτζαράκης, 1983).

Οι παράγοντες αυτοί αναφέρονται :

- στην προσωπική ιστορία της μητέρας,
- στο είδος και το βάρος του προβλήματος του ίδιου του παιδιού,
- στις οικογενειακές σχέσεις,
- στη **στάση των άλλων συγγενών και του πατέρα,**
- στο αν υπάρχει ή όχι άλλο παιδί,
- στην κοινωνική θέση και την ιδεολογία,
- στην οικονομική κατάσταση,
- στη νοοτροπία και την αντίδραση της κοινωνίας,
- στην κοινωνική πολιτική και πρόνοια της πολιτείας και τέλος
- στους **ΕΙΔΙΚΟΥΣ** που θα ασχοληθούν με το παιδί και τους γονείς, όπως και

- στην **κατάσταση της επιστήμης** στους σχετικούς τομείς:
- τη σωστή ή όχι **διάγνωση**,
- την **ανθρώπινη ή εμπορευματική** αντιμετώπιση,
- τη δυνατότητα του γονιού και ιδιαίτερα της μητέρας **να μιλήσει**,
- την **υποστήριξη** ή η αδιαφορία,
- την **αποενοχοποίηση ή ενοχοποίηση εκ μέρους του ειδικού**, στον οποίο εναποθέτουν τις ελπίδες για βελτίωση και αποκατάσταση,

παίζουν επίσης σημαντικό ρόλο στην αποδοχή της πραγματικής κατάστασης του παιδιού (Μπιτζαράκης, 1983).

Από τους πιο βαρύνοντες καθοριστικούς παράγοντες είναι **η στάση της κοινωνίας** και **η έλλειψη κοινωνικής πολιτικής** (Μπιτζαράκης, 1983).

Άρα, είναι πολύ σημαντική **η αλλαγή της στάσης της κοινωνίας**, της νοοτροπίας που κυριαρχεί και της κοινωνικής πολιτικής απέναντι στα άτομα με νοητική καθυστέρηση, ώστε να μην περιορίζεται στα «ψίχουλα» φιλανθρωπικών εκδηλώσεων προς τα άτομα με νοητική καθυστέρηση, αλλά να τα αντιμετωπίζει με την αξιοπρέπεια που αρμόζει σε κάθε ύπαρξη (Μπιτζαράκης, 1983).

Η ΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΑ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΝΟΗΤΙΚΗ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΗ/ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Παρότι οι ανθρωπολόγοι μας αναφέρουν συχνά **παραδείγματα πολύ θετικής αξιολόγησης** ορισμένων μειονεκτημάτων σε μη δυτικούς/ευρωπαϊκούς πολιτισμούς, (Ζώνιου-Σιδέρη, 1996) και παρά τις μεγάλες διακηρύξεις για τα δικαιώματα και την κοινωνική συμμετοχή στην εποχή και την κοινωνία μας, από τους αρχαίους, ακόμα, πολιτισμούς, **έχουμε κληρονομήσει τη μη ανεκτικότητα απέναντι στη δυσμορφία και γενικώς σε ό,τι ξεφεύγει από το γενικώς παραδεκτό μοντέλο** (Μπιτζαράκης, 1983).

Η συνηθισμένη στάση απέναντι στα άτομα με δυσκολίες και προβλήματα στο σωματικό, πνευματικό, συναισθηματικό, κοινωνικό επίπεδο είναι μια **στάση περιθωριοποίησης της διαφοράς τους και των ίδιων προσωπικά** (Μπιτζαράκης, 1983).

Τα συναισθήματα που κυριαρχούν είναι όπως του οίκτου και της λύπης, της αδιαφορίας, της περιέργειας, του φόβου και της θλίψης και στάσεις όπως της αποφυγής, της κοροϊδίας- αποδοκιμασίας και της περιφρόνησης καθώς και σε μικρότερο της συμπόνιας και συμπάθειας (Μπιτζαράκης, 1983).

Η διαφορά, λοιπόν στο **σωματικό, πνευματικό, κοινωνικό, συναισθηματικό** επίπεδο από το σύνολο σχεδόν του κόσμου, **αποκαλείται αναπηρία** και ταυτίζεται ή συγχέεται με την **αρρώστια**,

την **ανικανότητα**,

τη **φθορά**,

την **αδυναμία της δημιουργίας και παραγωγικότητας**.

Η διαφορά αυτή είναι μια **απειλή**. Απειλή στο κυρίαρχο μοντέλο, ιστορικά καθορισμένο. Οι εικόνες της διαφοράς αναπαριστούν αυτό που συνήθως θεωρούμε **προστάδιο θανάτου**, γιατί αμφισβητείται η ζωική ακεραιότητα. Αυτή η πορεία προς το θάνατο του ατόμου με μεγάλες δυσκολίες, είναι εδώ παρούσα, σαν για να υπογραμμίσει το δυνητικό χαρακτήρα του θανάτου στον καθένα μας, να μας το θυμίζει κάθε στιγμή (Μπιτζαράκης, 1983).

ΑΝΑΠΗΡΟΙ ΕΦΗΒΟΙ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΑ ΣΩΜΑΤΟΣ

Στην εφηβεία η «εικόνα του σώματος» πρέπει να ενσωματωθεί στη γενικότερη «εικόνα εαυτού» και να αποτελέσει τον πυρήνα της νέας ταυτότητας του εφήβου. Το σώμα στην εφηβεία είναι πόλος έλξης και μετουσίωσης όλων των θετικών και αρνητικών συναισθημάτων, αλλά κυρίως μετατρέπεται σε φορέα προσέγγισης του άλλου φύλου (μέσα από το ντύσιμο, την περιποίηση, τη φροντίδα και την εκγύμνασή του κλπ.) και κυρίως μέσω της αποκατάστασης της ταυτότητας του φύλου.

- Ο έφηβος/-η που έχει ένα ναρκισσιστικό αποδεκτό σώμα και έχει μάθει να το χρησιμοποιεί θετικά για να αντλεί ικανοποίηση και απόλαυση μέσω της σεξουαλικότητας νιώθει ικανός/-ή να βιώσει την ταυτότητά του/της ως άνδρας/γυναίκα (ΚΟΥΡΚΟΥΤΑΣ, 2001).
- Ο μειονεκτών έφηβος έχει ένα σώμα που πάσχει, ένα σώμα που προκαλεί διαταραχή στο αίσθημα και την εικόνα του εαυτού, εξαιτίας της στάσης περιθωριοποίησης της κοινωνίας, γεγονός που δημιουργεί πολλές φαντασιωτικές παρενέργειες. Αναπόφευκτα το «μειονέκτημα» βιώνεται ως ρήγμα στην ενότητα ψυχισμού και σώματος. Το πάσχον ή άρρωστο ή κακοποιημένο και δυσλειτουργικό σώμα δεν είναι πηγή ευχαρίστησης και ναρκισσιστικής ικανοποίησης, αλλά κάτι ανεξέλεγκτο, που βιώνεται ως στοιχείο εξωτερικό, ανοίκειο και φέρνει τον έφηβο σε αντιπαράθεση με τους άλλους “φυσιολογικούς” εφήβους (ΚΟΥΡΚΟΥΤΑΣ, 2001). ...Εν κατακλείδι, η εικόνα του εαυτού και η εικόνα του σώματος των “μειονεκτούντων” εφήβων είναι αρκετά προβληματικές, με αποτέλεσμα:
 - να δυσχεραίνεται η ανάπτυξη ισορροπημένης σεξουαλικότητας και ισορροπημένων σχέσεων με το άλλο φύλο και
 - να ενισχύεται η συναισθηματική περιθωριοποίηση, που αυξάνεται λόγω έλλειψης κατάλληλων υποδομών (ομάδες νέων) όπου οι έφηβοι θα

μπορούσαν να αναπτύξουν σχέσεις και κοινωνικές επαφές (ΚΟΥΡΚΟΥΤΑΣ,2001).

Το κυριότερο όμως είναι ότι λόγω των αυξημένων αναστολών και απαγορεύσεων που σχετίζονται με τη σεξουαλικότητα, τόσο στις **οικογένειες όσο και στους ειδικούς παιδαγωγούς και θεραπευτές παρατηρείται αύξηση των αμυνών**, ιδιαίτερα όσον αφορά τη σεξουαλικότητα του ανάπηρου ή υστερημένου νοητικά εφήβου. Οι άμυνες αυτές προκαλούν με τη σειρά τους μια τάση απόθησης και παράβλεψης ή **αντίθετα μια τάση ηθικοπλαστικής αντιμετώπισης** του ζητήματος. Πρόκειται για ένα **τεράστιο και πολύπλοκο πρόβλημα** το οποίο απαιτεί ειδική προσέγγιση (ΚΟΥΡΚΟΥΤΑΣ,2001).

Στη σημερινή εποχή επιβάλλεται να ξεπεραστούν τέτοιου είδους απαγορεύσεις και αναστολές, εποχή μάλιστα που η διαφορετικότητα μπορεί να προβληθεί πολύ πιο εύκολα από ότι στο παρελθόν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Baumrind, D., 1971. Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology Monographs*, 4(1).

Ζώνιου-Σιδέρη, Α.,1996. Οι ανάπηροι και η εκπαίδευσή τους: Μια ψυχοπαιδαγωγική προσέγγιση της ένταξης. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Κουρκούτας, Η., 2001. Η ψυχολογία του εφήβου. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Maslow, A., 1943. A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50, 370-396.

Μπιτζαράκης, Π., 1983. Για μια προσπάθεια προσέγγισης και κατανόησης των γονιών που έχουν παιδιά με δυσκολίες και προβλήματα στην ανάπτυξη και αντιμετώπισή τους. *Επειδή η διαφορά είναι δικαίωμα*, Τεύχος...

Χρήσιμα blogs:

<http://aikaterinitempli.wordpress.com/>

<http://www.disabled.gr/>